

Conjugarea trecutului la timpul prezent

Autonomie: o formulă magică în cadrul societăților din Europa Centrală și de Sud-Est. Dezleagă limbile, ori întunecă fețele. Și se impune ca subiect de discuție, de la birtul de la colț, până în parlament. Iar în focul încrucișat al disputelor apare din vreme în vreme și problema autonomiilor istorice din spațiul carpato-dunărean. Unii au utilizat și utilizează existența de odinioară a acestora ca instrumente ale retoricii lor politice. Ca și instrumente politice, căci mulți care gândesc la timpul prezent, au cunoștințe foarte vagi despre formele reale, despre funcționarea practică, la vremea lor, a acestor organisme de autoguvernare.

Care ar fi așadar strictul necesar, pe care ar trebui ei să-l cunoască? Înainte de toate, să se știe că este vorba de organisme ce au luat naștere în secolele timpurii ale dezvoltării feudalismului din această regiune, unele având o viață mai lungă, altele mai scurtă, însă efectele acestei existențe – la nivelul mentalității comunitare – s-au prelungit adesea până în zilele noastre. Este vorba de comunități ce au funcționat după niște reguli specifice, care țin de „democrațiile” militare și de stare, care în schimbul unor servicii concrete au beneficiat de niște libertăți, au putut să-și exercite drepturile autonome. De îndată ce s-a interpus ceva în dialectica reciprocității acestor relații, când una din părți – adesea datorită unor cauze ce nu depindeau de ea – nu s-a mai putut achita de sarcinile asumate, aceste organisme vor intra în criză. Această criză însă este de lungă durată, prelungindu-se vreme de decenii ori secole. Între timp, pentru a demonstra veridicitatea acestor privilegii, se nasc șiruri întregi de mituri și legende, unele având susținători și astăzi.

Aceasta ar fi deci formula generală. Este interesant însă că, din șirul numeroaselor modele de autonomii catalogate drept istorice – deja în conștiința societății maghiare de la mijlocul secolului al XIX-lea, însetată de libertate –, doar cea secuiască apare, cu mitizările de rigoare, ca un exemplu demn de urmat. Sunt elocvente în acest sens cuvintele lui Kossuth, cine îi considera pe secui ca unica seminție „din întreaga Europă creștină (poate cu excepția bascilor), care a știut să-și păstreze caracterul nealterat de popor liber, ferit de infecțiile feudalismului.” Iar peste puțină vreme se destăinuie în această chestiune și Orbán Balázs, cu patosu-i nelipsit: „Din învâlmășeala migrațiilor [...] s-a ridicat un popor redus ca număr, dar totuși factor de seamă al Europei ce tocmai se reînchega, care apărând moștenirea

cele mai nobile colonii ale Asiei, înfruntă valurile necruțătoare ale popoarelor, și care cu rânduiala-i militară caracteristică, cu instituțiile sale democratice, ne apare ca unul dintre primele popoare sedentare și clasice ale Europei medievale.” Să nu uităm însă: este vremea când haidăii, precum și locuitorii districtului iazigo-cumanilor, vechiculau pretențiile unor privilegii aproape identice cu cele secuiești, susținute prin argumente asemănătoare. Și au fost date uitării – exceptând cercul restrâns al specialiștilor – autonomiile înrudite cu cea secuiască, bazate tot pe prestații de ordin militar, ale românilor făgărășeni, bănațeni și din Țara Chioarului.

Astăzi însă – din acest evantai de autonomii apuse – în mijlocul focului încrucișat al disputelor actualizante se află doar cea secuiască. Secuimea fiind singura din rândul comunităților succesoare ale acestor organisme privilegiate, care nutrește și în prezent năzuințe de autoorganizare. Să încercăm așadar, fără sentimentalism și prejudecăți, să conjugăm acest trecut secuiesc la timpul prezent.

Încercând să deslușim legăturile dintre diferitele grupuri ale secuimii, ajungem la concluzia că, chiar în eventualitatea existenței unei coeziuni interne „pansecuiești”, aceasta se bazează exclusiv pe conștiință. Vorbind de fizionomia geografică a Ținutului Secuimii, suntem tentați să ne gândim la Munții Harghita, la Lacul Sfânta Ana, la Lacul Roșu (adică la niște zone preponderent montane), deși aspectul fizico-geografic al regiunii e mult mai colorat. De la văile fertile, cu o climă blândă (unde rodește până și vița de vie), până la depresiunile intramontane reci, ori la așezările montane aflate pe platouri de aproape 1.000 m altitudine, există aici fel și fel de spații, fiecare cu resursele locale specifice ale traiului uman. Este deci firesc ca – după dispariția relațiilor sociale structurate pe stări – liantul solidarității secuiești să devină originea și istoria comună, folclorul specific, temperamentul caracteristic al acestei populații.

Conștiința istorică a secuimii are doi piloni de susținere: pe de o parte mitul descendenței din hunii lui Attila, pe de alta nostalgia unei autonomii, trecută și ea prin filtrul mitizării.

Secuimea este puternic atașată de legenda originii sale hunice. Analizând problema din punct de vedere istoric, trebuie să constatăm că prima mențiune istorică în acest sens vine de la notarul anonim al regelui Béla al III-lea, care și-a scris cronica pe la 1210, și care afirmă că „secuții [...] au fost inițial poporul lui Attila.” Este foarte greu, dacă nu imposibil de stabilit, dacă a existat în epocă o tradiție a descendenței hunice a secuilor și ungarilor, ori avem de-a face cu o invenție pur cronicărească. Oricum ar sta lucrurile, tradiția cronicărească a întregului ev mediu și a renașterii a susținut această ipoteză. Prima încercare alternativă, de a schița o altă

posibilitate de descendență pentru secui, aparține călugărului iezuit Franz Fasching, care în 1725 a venit cu ideea potrivit căreia ei ar fi urmașii iazigilor aduși în Ardeal de către Béla al IV-lea. Ulterior, și până în zilele noastre, s-a vehiculat ideea descendenței lor pecenege, cumane, cabare, bulgare, românești ori maghiare. Persistența încăpățanată a ideii originii hunice se explică parțial și prin descoperirea la 1796 a cronicii secuiești din Ciuc, care s-a dovedit ulterior un fals de secol XVIII. Se prea poate, ca secuul, fire rațională în fond, să accepte argumentele celor ce neagă veridicitatea mitului descendenței sale, dar sentimentele nu-i permit să se gândească la prințul Csaba al imnului secuiesc altfel, decât ca un personaj real al istoriei. Acesta este „trecutul virtual” al secuimii. El nu poate fi extirpat, și nici nu ar fi corect, dar suntem datori să-l plasăm la locul lui, tratându-l pur și simplu ca o colecție de *simboluri* menite a susține moralul comunității.

În ce privește autonomia – atunci când ea a fost cu adevărat reală, adică în epoca regatului ungar – aceasta a funcționat în cadrele societății structurate pe stări, iar secuimea beneficia de privilegiile sale în schimbul unor servicii militare riguros stabilite. De îndată ce aceste servicii își vor pierde oportunitatea (în urma dezvoltării tehnicii de război și a schimbărilor geopolitice din regiune, începând din a doua parte a secolului al XVI-lea), autonomia secuimii va intra în declin. Ultimele ei rămășițe vor fi șterse prin legea XII: 1876, votată de parlamentul de la Pesta, care a desființat întregul sistem al autonomiilor istorice.

Să nu uităm nici faptul că – obiectiv vorbind – nu se poate discuta despre o coeziune economică a Ținutului Secuimii, nici despre un aflux cultural intern (cu excepția anumitor zone cu aceeași fizionomie confesională), nici istoricește și nici la timpul prezent. Complementaritatea economică a Secuimii a fost o posibilitate, și nu o realitate istorică. La baza acestui fenomen ar putea sta și lanțurile muntoase care separă diferitele regiuni și microregiuni, cursurile de apă care se ramifică pornind din centrul regiunii, în mod radial. Tocmai de aceea, autonomia istorică poate figura ca argument în disputele actuale – căci doar a existat cu adevărat, și pe când a existat, a fost un liant puternic al comunității secuiești, dar ca model pentru viitor poate fi utilizată doar fragmentar.

Prezentul articol nu tinde să se amestece în polemica actuală ce vizează chestiunea autonomiei. Publicația noastră vrea să fie doar o trecere în revistă a modelelor de autonomii istorice din spațiul carpatic, lăsând la o parte orice fel de actualizare. Să constatăm totuși existența încă unui liant al conștiinței regionale secuiești, anume caracterul de bloc etnic maghiar al acestei regiuni. Poate cei implicați ar trebui să se concentreze asupra

întăririi coeziunii interne (de acuma și sub aspect economic, și cultural), pornind de la acest fapt, și lăsând la o parte speculațiile istorice, susținute prin cunoștințe în materie mult prea vagi, sau chiar în lipsa totală a acestora. În loc de tranșarea sentimentală a problemei, prin chestionări la care se poate răsunde doar cu *da* ori *ba*, ar trebui să punem alte întrebări, de genul *cum* și *ce fel de*.

Hermann Gusztáv Mihály